

Н. О. Козярь,
аспірант, Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-2150-4035

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.16.54

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

N. Koziar,
postgraduate student, Vinnytskuy National Agrarian University

THE CURRENT STATE AND PROSPECTS OF USING THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

За результатами проведеного аналізу встановлено, що основним напрямом використання інвестиційних ресурсів є реалізація бізнес-проектів, пов'язаних головним чином із будівництвом та модернізацією будівель і споруд виробничого призначення, а також придбанням сільськогосподарської техніки та обладнання. Низька активність потенційних інвесторів проявляється щодо спрямування фінансових потоків у довгострокові біологічні активи в рослинництві та тваринництві, що свідчить про відсутність економічного підґрунтя щодо здійснення подібних заходів.

Особливе занепокоєння викликає відсутність економічного інтересу до фінансування заходів, пов'язаних із природоохоронною діяльністю щодо використання земельних ресурсів, а це є свідченням відсутності довгострокових перспектив виробничої діяльності у сфері агробізнесу, а також державницького підходу до вирішення цієї проблеми.

Вважаємо, що низька ефективність інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств визначається такими факторами: низькі обсяги інвестицій в основний капітал не дають можливості здійснити інтенсивне розширене відтворення на інноваційній основі; не виконання в повній мірі управлінських функцій керівників та менеджменту сільськогосподарських підприємств, відповідальних за здійснення інвестиційної діяльності при поточних обсягах інвестицій в основний капітал; система державної підтримки не сприяє її активізації та підвищенню ефективності.

Отже, за результатами проведеного дослідження встановлено, що розвиток інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах знаходиться на недостатньому рівні та слабо піддається регулюванню. Причиною такого стану є безліч факторів — об'єктивних і суб'єктивних, макроекономічних та мікроекономічних, що вимагає розробки дієвих інструментів щодо мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів, формування організаційного забезпечення розвитку інвестиційної діяльності на рівні підприємств, а також удосконалення методичних підходів щодо оцінки ефективності проектів в умовах розвитку приватно-державного партнерства під час реалізації інвестиційних проектів.

The results of the conducted analysis have established that the main direction of using investment resources is the implementation of business projects, related mainly to the construction and modernization of buildings and structures for industrial purposes, as well as the purchase of agricultural machinery and equipment. Low activity of potential investors is manifested in directing financial flows to long-term biological assets in plant growing industry and cattle breeding, which certifies that there is no economic basis for such measures.

Particular concern should be given to the lack of economic interest in financing measures related to environmental activities regarding the use of land resources, which certifies of the lack of long-term prospects of production activities in the field of agricultural business, as well as a governmental approach to solving this problem.

In our opinion the low efficiency of investment activity of agricultural enterprises is determined by the following factors: low investment in fixed capital does not allow for intensive expanded reproduction on an innovative basis; failure to fulfill to the full extent the managerial functions of the heads and management of agricultural enterprises responsible for carrying out investment activities with the current volume of investments in fixed capital; the system of state support does not contribute to its activation and efficiency.

Therefore, the results of the study have established that the development of investment activity in agricultural enterprises is insufficient and poorly regulated. The reason for this situation depends on many factors, particularly objective and subjective, macroeconomic and microeconomic, which requires the development of effective tools for mobilization of internal investment resources, the formation of organizational support for the development of investment activity at the enterprise level, as well as the improvement of methodological approaches to assess the projects performance under the conditions of the development of private-public partnership in the implementation of investment projects.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиційна діяльність, сільськогосподарські підприємства, інвестиція, ефективність.

Key words: investment potential, investment activity, agricultural enterprises, investment, efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтенсивний розвиток сільськогосподарського виробництва передбачає технологічну модернізацію, реконструкцію, оновлення активної частини основних засобів виробництва, а також нове будівництво потужностей, особливо тваринницьких комплексів, об'єктів розподільчої та збутової інфраструктури тощо. Однак реалізація перелічених напрямів реалізації інвестицій для сільськогосподарських товаровиробників залежить від фінансового стану, розміру підприємства, ефективності господарської діяльності і інших критеріїв, які впливають на можливості формування власних інвестиційних ресурсів і доступності позичкових.

Рівень розвитку інвестиційних процесів та його основу формує національне законодавство. Так, інвестиційна діяльність в Україні регулюється низкою законів і підзаконних актів, однак нормативне регулювання є недосконалим. Так, законодавство передбачає для іноземних інвестицій національний режим діяльності, тобто не надає пріоритету національним чи іноземним інвесторам, проте суттєвим недоліком правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні є відсутність реальних державних гарантій захисту іноземних інвестицій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання сутності інвестицій та інвестиційного потенціалу були предметом наукових досліджень вітчизняних учених: Е. Бершеди, І. Бланка, С. Бушуєва, П. Гайдучького, А. Гальчинського, А. Гойка, Б. Губського, М. Дем'яненка, І. Дороша, А. Заїнчковського, Й. Завадського, М. Єрмошенка, М. Кісіля, Г. Климка, М. Коденської, М. Корінька, В. Ланового, М. Лесечка, І. Лукінова, О. Мертенса, Л. Нейкової, О. Омельченка, П. Орлова, О. Осауленка, А. Пересади, Г. Підлісецького, С. Подкропивного, В. Радченка, П. Саблука, М. Титаренка, Є. Уткіна, Н. Ушакової, А. Чемериса та ін.

Загальний інвестиційний клімат держави визначається численними факторами, у тому числі зовнішньоекономічними та правовими. У цьому зв'язку проблема формування інвестиційного потенціалу, як основи управління інвестиційним процесом, потребує поглиблених теоретичних і практичних розробок. Під час прийняття рішення про інвестування необхідно визначити найпривабливіші об'єкти, вигідніші напрями інвестицій: у виробництво, цінні папери, нерухомість.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо ефективного використання інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання в сфері агробізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиційний потенціал сільського виробництва розглядаємо як сукупність його виробничих ресурсів, в які можуть бути здійснені різні форми вкладень грошових коштів та їх еквівалентів із метою одержання прибутку сільськогосподарськими товаровиробниками і (або) досягнення іншого корисного ефекту (соціального, екологічного). На наш погляд, видова структура інвестиційного потенціалу повинна відображати, з одного боку, процеси виробництва і споживання сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, а з іншого — умови, які забезпечують їх взаємодію та взаємозв'язок.

Світові тенденції щодо підвищення цін на ринках сільськогосподарської продукції загострюють конкуренцію між країнами за джерела ресурсів та фактори виробництва [1]. За цих умов вітчизняна економіка може скористатися тенденціями світових ринків, використовуючи свій потужний природно-кліматичний та людський потенціал, забезпечуючи пріоритетний розвиток аграрного сектору. Водночас ефективність сільськогосподарського виробництва суттєво залежить від стану матеріально-технічної бази підприємств та забезпечення можливостей щодо оновлення.

Очевидно, що на розвиток інвестиційної діяльності впливатимуть зміни в регулюванні державної торгової політики. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС створило умови для відкриття європейських ринків для української сільськогосподарської продукції. Також очікується, що гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС сприятиме інтенсифікації міжнародної торгівлі. Щоправда, гармонізація вимагає більш чіткого врегулювання торгівлі продукцією господарств населення, що в короткостроковій перспективі може мати негативні наслідки для виробників. За стандартами ЄС забій худоби на продаж має відбуватися на сертифікованих бійнях, яких в Україні недостатньо, що може обмежувати господарства населення у реалізації м'ясної продукції [2].

Таблиця 1. Основні показники розвитку сільськогосподарських підприємств, залучених до опитування за 2017 р.

Показники	Разом	Сільськогосподарські підприємства					
		великі		середні		дрібні	
		од.	частка, %	од.	частка, %	од.	частка, %
Загальна кількість господарств, од.	172	48	27,9	65	37,8	59	34,3
Загальна площа с.-г. угідь, га	1690319,4	1197528	70,8	419419	24,8	73372,4	4,4
У середньому на одне господарство, га		24948,5		6452,6		1243,6	
Середньорічна чисельність працівників, осіб	26499	13248	50,0	10920	41,2	2301	8,8
У середньому на одне господарство, га		276		168		39	
Поголів'я корів, гол	52028	33360	64,1	15600	30,0	3068	5,9
у середньому на одне господарство, гол		695		240		52	
Фінансовий стан							
Прибуткові	133	48	36,1	56	42,1	29	21,8
у % від групи		-	100,0		86,1		49,1
Збиткові	39	-	-	9	23,1	30	76,9
у % до групи		-	-		13,9		50,9
Наявність прострочених боргів							
У господарства є прострочені борги	61	12	19,7	28	45,9	21	34,4
у % до групи			25,0		43,1		35,6
У господарства відсутні прострочені борги	111	36	32,5	37	33,3	38	34,2
у % до групи			75,0		56,9		64,4

Джерело: складено та розраховано автором.

Усе це створює передумови для пошуку шляхів активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, однак фінансові можливості на різних рівнях управління та безпосередньо у товаровиробників. Нестача ліквідності фінансових інститутів, низька диверсифікованість фінансових продуктів, високі відсоткові ставки кредитів, завищені вимоги до заставного майна, абсолютна недорозвиненість небанківських фінансових інститутів створюють перешкоди для інвесторів та сільськогосподарських товаровиробників [3]. Незважаючи на те, що офіційно фінансові інститути не надають перевагу окремим категоріям інвесторів, вищезазначені проблеми ускладнюють доступ до фінансових продуктів (особливо позикових коштів) для середніх та малих інвесторів і підприємців. Так, згідно з результатами опитування малих і середніх сільськогосподарських виробників, для 41% аграріїв доступ до зовнішнього залучення обігових коштів була однією з основних проблем у 2017 році.

Водночас небанківські фінансові інститути зовсім не розвинені в Україні. Серед них лише одиниці функціонують відповідно до законодавства та надають якісні фінансові послуги. Конкуренцію банкам вони не створюють і поки що не можуть бути надійним джерелом фінансування для сільськогосподарських виробників та інвесторів в аграрному секторі України. Фондовий ринок України також має обмежені можливості, він недостатньо капіталізований і ліквідний, незважаючи на розроблену законодавчу базу для його діяльності та створення інфраструктуру ринку [4].

Наголосимо на відсутності позитивного сприйняття можливостей інвестування через фондовий ринок серед внутрішніх інвесторів. Окрім того, деякі норми законодавства України, що регулюють валютні операції,

обмежують можливості інвесторів щодо здійснення операцій з цінними паперами іноземних емітентів на території України. Ще одним недоліком інвестиційного клімату України є неналагоджена система ризик-менеджменту [5].

За результатами проведено аналізу встановлено, що основним напрямом використання інвестиційних ресурсів є реалізація бізнес-проектів, пов'язаних головним чином із будівництвом та модернізацією будівель і споруд виробничого призначення, а також придбанням сільськогосподарської техніки та обладнання. Низька активність потенційних інвесторів проявляється щодо спрямування фінансових потоків у довгострокові біологічні активи в рослинництві та тваринництві, що свідчить про відсутність економічного підґрунтя щодо здійснення подібних заходів [6].

Особливе занепокоєння викликає відсутність економічного інтересу до фінансування заходів, пов'язаних із природоохоронною діяльністю щодо використання земельних ресурсів, а це є свідченням відсутності довгострокових перспектив виробничої діяльності у сфері агробізнесу, а також державницького підходу до вирішення цієї проблеми.

Нами проведено аналіз на основі офіційних статистичних даних, однак їх недостатньо для того, щоб об'єктивно визначити пріоритетні напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. З метою аналізу інвестиційних процесів нами було проведено анкетування керівників та підприємств 172 сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм трьох областей, Київської, Вінницької, Черкаської. У вибірку увійшли великі, середні та дрібні господарства із певною часткою за загальною земельною площею, середньорічною чисельністю працівників,

кількістю поголів'я, прибутковістю (збитковістю), наявністю просрочених та непросрочених боргів (табл. 1).

Опитування проведено за спеціально розробленою анкетною, одержані відповіді проранжовано для подальшого визначення вагомості їх впливу на розвиток інвестиційної діяльності. Наведені свідчать, що частка за загальною земельною площею становить для великих господарств 70,8%, для середніх — 24,8%, для дрібних — 4,4%; за середньорічною чисельністю працівників — відповідно 50,0; 41,2 і 8,8%; за прибутковістю — 36,1, 42,1, 21,8%; за збитковістю — 0; 23,1 і 76,9%; за наявністю прострочених боргів — 19,7; 45,9 і 35,6%; за відсутністю прострочених боргів — 32,5; 33,3 і 34,2%.

Отже, великі сільськогосподарські підприємства найбільш прибуткові і за наявністю непросрочених боргів мають найкращі показники, що дає підстави для висновку про більші можливості цих господарств у здійсненні інвестиційної діяльності.

Відомо, що в умовах конкурентного середовища вкладення інвестицій передусім здійснюється в інноваційні проекти [7]. Нині сільськогосподарські підприємства використовують різні способи організації інноваційної діяльності. Так, за результатами анкетного опитування 172 господарств встановлено, що 6,2% сільськогосподарських підприємств реалізують спільні інноваційні проекти, 2,1% є замовниками інноваційних розробок, 1,9% проводять власні дослідження і розробки, 11,8% мають тісні зв'язки з науковими установами та навчальними закладами, 14,5% беруть участь у проведенні експериментів та апробаціях новітніх розробок, 30,6% здійснюють придбання апробованих ринком інноваційних розробок і 57,8% сільськогосподарських підприємств не беруть участі у процесі створення та запровадження інновацій (табл. 2).

Низький рівень участі сільськогосподарських підприємств в інноваційному процесі зумовлений численними факторами. Нами було виявлено, що основними факторами, які стримують розвиток інноваційного процесу, є: нестача власних коштів (60,1%), висока вартість нововведень (56,7%) та високий рівень ризику (52,4%).

До другої групи віднесено такі фактори: тривалий період окупності інвестицій (50,2%), невідповідні умови банківського кредитування (49,5%), нестача висококваліфікованого персоналу (47,8%). Ще нижчу вагомість після другої групи факторів мають; недосконалість законодавчих і нормативно-правових документів, що регулюють та стимулюють інвестиційно-інноваційну діяльність (45,8%), низький платоспроможний попит на інноваційну діяльність (41,2%), недостатність інформації про нові технології та продукти (38,7%), слабка мотивація керівництва та кадрів до нововведень (36,9%), нестача державних (бюджетних) коштів (35,5%), невідповідність наявних на ринку інноваційних продуктів потребам підприємств або відсутність наукових розробок у цьому напрямі (33,8%), недостатні можливості щодо залучення позичкових коштів (28,8%) (табл. 3).

Таблиця 2. Способи участі у процесі створення та запровадження інновацій сільськогосподарських підприємств

Участь	Кількість, од.	Частка, %
Реалізація спільних інноваційних проектів	11	6,4
Замовлення на виконання інноваційних розробок	5	2,9
Проведення власних досліджень і розробок	3	1,7
Формування тісних контактів із науковими установами та навчальними закладами	20	11,6
Залучення до участі в експериментах та апробаціях новітніх розробок	25	14,5
Здійснення придбання апробованих ринком інноваційних розробок	52	30,2
Не беруть участі у процесі створення та запровадження інновацій	99	57,5

Джерело: складено та розраховано автором.

Одержані результати дають можливість зробити висновок, що у сільськогосподарських підприємствах інвестиційно-інноваційні процеси можуть здійснюватися за умови, що вищезазначені фактори матимуть позитивну спрямованість, а їх фінансовий стан буде достатнім за умови розвиненої системи страхування ризиків. Отже, найбільш важливим фактором, який обмежує інвестиційну діяльність підприємств, на нашу думку, є нестача власних фінансових ресурсів (60,1%).

Необхідно зазначити, що 60,4% респондентів оцінюють загальний економічний стан своїх підприємств як задовільний, ще 16,4% як сприятливий та 33,2% — несприятливий. Учасникам обстеження запропоновано відповісти, яким чином в останні 6 років визначалися необхідність та напрями інвестування у певний основний засіб. Так, під час виборі об'єкта інвестування не враховувалася думка виробничого персоналу, ініціати- ва у цьому питанні виходить від керівництва (58,4% —

Таблиця 3. Фактори, що стримують розвиток інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах

Фактор	Середньозважений показник ступеня вагомості фактору, %
Нестача грошових коштів	
а) власних	60,1
б) державних (бюджетних)	35,5
в) комерційних позичкових	28,8
Висока вартість нововведення	56,7
Високий рівень ризику	52,4
Тривалий період окупності інвестицій	50,2
Невідповідні умови банківського кредитування	49,5
Нестача висококваліфікованого персоналу	47,8
Складність залучення кредитних ресурсів	45,8
Низький платоспроможний попит на інноваційну діяльність	41,2
Недостатність інформації про нові технології та продукти	38,7
Слабка мотивація керівництва та кадрів до нововведень	36,9
Невідповідність пропозиції інноваційних продуктів запитам та вимогам підприємств	33,8
Недосконалість законодавчих і нормативно-правових документів, що регулюють та стимулюють інвестиційно-інноваційну діяльність	26,5

Джерело: складено та розраховано автором.

Таблиця 4. Пріоритетні напрями підвищення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

Напрямок	Середньозважений показник ступеня вагомості фактору, %
Підвищення фінансового забезпечення підприємства (за рахунок власних коштів, забезпечення дієвості держпідтримки, пільгового кредитування, розвиток сучасних форм зовнішнього фінансування)	76,4
Підвищення якості підготовки кадрів	62,3
Підвищення та збереження родючості ґрунту	42,3
Розвиток меліорації	39,8
Розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури, яка обслуговує та забезпечує реалізацію інвестиційної діяльності (інжинірингові компанії, інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, науково-ділові центри і т.д.)	42,7
Активізація процесу наукових розробок, діяльності інформаційно-консультаційних служб	38,5
Розвиток маркетингових інструментів формування споживчого попиту на інноваційну продукцію	42,1
Зниження виробничих витрат при використанні інноваційної продукції	47,6
Скорочення терміну окупності інвестицій	49,6
Підвищення матеріальної заінтересованості керівників виробничих підрозділів і працівників в активізації інвестиційної діяльності	28,7

Джерело: складено та розраховано автором.

Таблиця 5. Показники, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

№ п/п	Інвестиційні умови	Показник, %
1	Інвестиційний клімат (зовнішні фактори макросередовища)	40,1
2	Інвестиційні можливості (потенціал, внутрішні фактори мікросередовища)	34,4
3	Інвестиційна активність (рівень розвитку інвестиційної діяльності)	14,2
4	Інноваційність інвестиційного портфеля підприємства	11,3
	Разом	100,0

Джерело: складено та розраховано автором.

2012 р., 60,2% — 2017 р.), провідних фахівців (30,8% — 2012 р., 26,3% — 2017 р.). Такі результати дозволяють зробити висновок, що практично не змінилися підходи до визначення пріоритетних напрямів інвестування в сільськогосподарському виробництві.

Техніко-економічне обґрунтування інвестиційних проектів перед прийняттям рішення про інвестування переважно здійснюють керівники економічних та технологічних відділів (38,6%), керівники або їх заступники (30,1%). У 14,8% підприємств до цього процесу залучаються головні бухгалтери, у 9,4% — зовнішні спеціалісти-консультанти, у 4,9% — інші головні спеціалісти.

Заключне рішення про інвестування у певний основний засіб приймають керівники (57,2%), що свідчить про ефективність інвестиційної діяльності складається у результаті безпосередніх дій керівництва, що висуває до останнього високі вимоги. Водночас виявлено тенденцію до зниження вагомості рішень загальних зборів працівників підприємства та засновників.

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить не тільки від факту здійснення інвестиційних процесів, але й від інноваційно-інвестиційної активності [8]. Підвищення інвестиційної активності вимагає від підприємства певних дій. У запропонованій анкеті було поставлено запитання: "Що необхідно здійснити для Вашого підприємства з метою активізації інвестиційної діяльності?", на основі відповідей визначено пріоритетні напрями щодо її досягнення (табл. 4).

Наведені дані таблиці 4 свідчать, що значною мірою на активізацію інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств впливають: фінансове забезпечення підприємства (76,4 %), підвищення якості підготовки кадрів для сільського господарства, спроможних забезпечувати організацію та реалізацію інвестиційних проектів на інноваційній основі (62,3%).

Водночас до умов, які мають меншу важливість у підвищенні інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств, є: розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури (42,7%); зниження термінів окупності інвестицій (49,6%); зменшення обсягу виробничих витрат при використанні інноваційної продукції (47,6%); розвиток маркетингових інструментів формування споживчого попиту на інноваційну продукцію (42,1%); підвищення та збереження родючості ґрунту (42,3%); активізація процесу наукових розробок, інформаційно-консультаційних служб (38,5%).

Важливо при вивченні особливостей розвитку інвестиційної діяльності виявити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на здійснення інвестиційних процесів [9]. З цієї метою нами сформульовано запитання: "Визначте основні фактори макро- та мікросередовища, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності Вашого підприємства, які формують інвестиційні умови". Зазначимо, інвестиційні умови включають інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, інвестиційну активність, інвестиційні розробки, які є в інвестиційному портфелі сільськогосподарського підприємства.

Проведення анкетування підказало, що ступінь впливу інвестиційного клімату (зовнішніх умов) становить 42,1%, інвестиційного потенціалу та інноваційної активності (внутрішніх умов) — 56,7% (табл. 5).

Дані таблиці 5 переконують, що найвпливовішими є внутрішні умови (інвестиційний потенціал та інвестиційна активність). Це свідчить про те, що у здійсненні інвестиційних процесів сільськогосподарські підприємства повинні проводити оцінку інноваційного потенціалу та інноваційної активності. Щоб оцінити обґрунтованість одержаних результатів на відповіді респондентів на запитання "Визначте основні фактори, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності Вашого підприємства", усі фактори (умови) із результатами їх впливу на стримування розвитку інвестиційної активності або підвищення були поділені на три групи: 1 група — факто-

ри, що характеризують інвестиційний клімат; 2 група — інноваційний потенціал; 3 група — інноваційність інвестиційного портфеля підприємства.

Наведені розрахунки дозволили одержати такі результати: інвестиційний клімат впливає на інвестиційну діяльність на 44,6%, інвестиційний потенціал та інвестиційна активність — на 44,0%, інвестиційні пропозиції, які залучені до інвестиційного портфеля підприємства, — на 11,4%.

З метою визначення внутрішньої структури умов, які впливають на інвестиційний клімат, нами було сформульовано запитання: "Визначте пріоритетні фактори, що формують інвестиційний клімат для Вашого підприємства". Одержані відповіді свідчать, що інвестиційний клімат більшою мірою визначають економічні умови як на міжнародному, внутрішньому та регіональному рівнях (35,7%), так і на рівні сільської території (22,5%).

Дещо слабшим є вплив соціальних факторів (15,4 і 17,6%), після них адміністративні (наявність відповідних організаційних структур, інформаційних систем; інформаційно-консультаційних центрів, інжиніринг та ін.); екологічні фактори — відповідно (4,7 і 6,4%).

Як зазначалося вище, окрім інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату на інвестиційний процес має вплив кількість та зміст інноваційних пропозицій, що знаходяться в інвестиційному портфелі підприємства. Останнє залежить від наявності та доступності інформації про інноваційні розробки. У зв'язку із цим респондентам було поставлено запитання: "Проранжувати джерела інформації про інноваційні розробки у сільському господарстві" (найбільш важливе джерело оцінюється як 1, неважливе джерело як 8) (табл. 6).

Аналіз наведених даних таблиці 6 свідчать, що найбільш важливим джерелом інформації є курси підвищення кваліфікації, виставки та ярмарки, семінари, тренінги, консультаційно-інформаційні та дорадчі служби, постачальники та конкуренти, мережа Інтернет, науково-дослідні установи, випробувальні станції та менеджери та фахівці підприємства.

Як свідчать результати опитування, найбільш актуальними завданнями, які прагнуть вирішити у процесі інвестування, є: заміна зношеної техніки та обладнання (36,8%) та зниження собівартості продукції (21,8%). Інколи серед завдань інвестиційної діяльності ставилися такі, як збільшення виробничої потужності із розши-

Таблиця 6. Важливість джерел інформації про інноваційні розробки у сільському господарстві, бали

№ п/п	Джерела інформації	Значення показника
1	Виставки та ярмарки	2,4
2.	Курси підвищення кваліфікації, семінари, тренінги	1,4
3	Консультаційно-інформаційні та дорадчі служби	2,7
4	Мережа Інтернет	3,9
5	Постачальники та конкуренти	3,2
6	Науково-дослідні установи, випробувальні станції	5,1
7	Менеджери та фахівці підприємства	5,5

Джерело: складено та розраховано автором.

ренням номенклатури продукції (4,7%) та охорона навколишнього середовища (2,6%) (рис. 1).

На нашу думку, як тільки заміна зношеної техніки та обладнання не буде в переліку першочергових завдань інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, можна буде робити висновок про вихід сільського господарства із кризового стану. Згідно з очікуванням респондентів, у 2017 році це ціль завдання буде пріоритетним для 29,2%, а 15,4% не мають чіткої уяви про найближчі цілі інвестування, що свідчить про невисокий рівень планування інвестиційної діяльності.

На основі проведеного нами анкетування потрібно зазначити, що 52,7% підприємств не здійснювали жодних інвестицій екологічного характеру. Із числа тих сільськогосподарських підприємств такі інвестиції 48,3% спрямовували кошти на охорону та раціональне використання земель, 33,9% — на охорону та раціональне використання водних ресурсів, 18,8% — на охорону атмосфери.

Відповіді респондентів дозволяють більш детально розглянути структуру потреб сільськогосподарських підприємств в інвестиційних ресурсах, яка може різнитися від фактичних внаслідок різних факторів (рис. 2).

На думку респондентів, передусім необхідні інвестиції в придбання машин та обладнання (28,9%), модернізацію та реконструкцію існуючих основних засобів (24,9%). Практично ігноруються потреби молодих фахівців у житлі (1,4%) та наявність на ринку науково-технічних розробок, здатних підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва (1,8%).

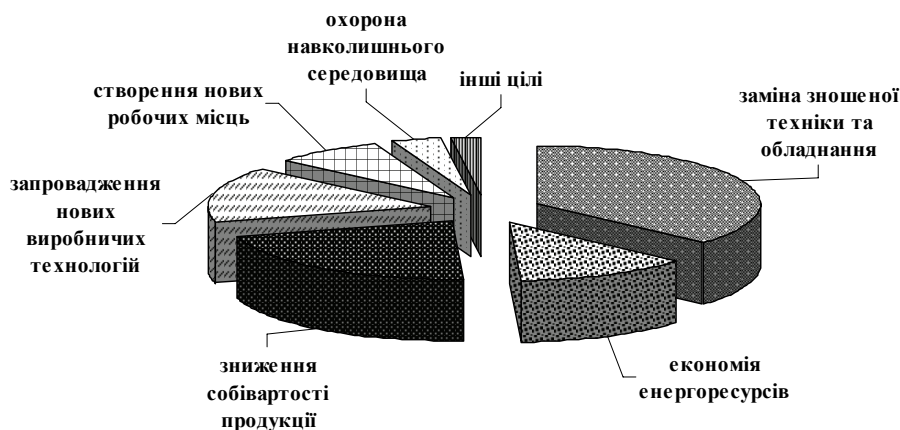

Рис. 1. Основні цілі інвестування діяльності сільськогосподарських підприємств, %

Джерело: складено та побудовано автором.

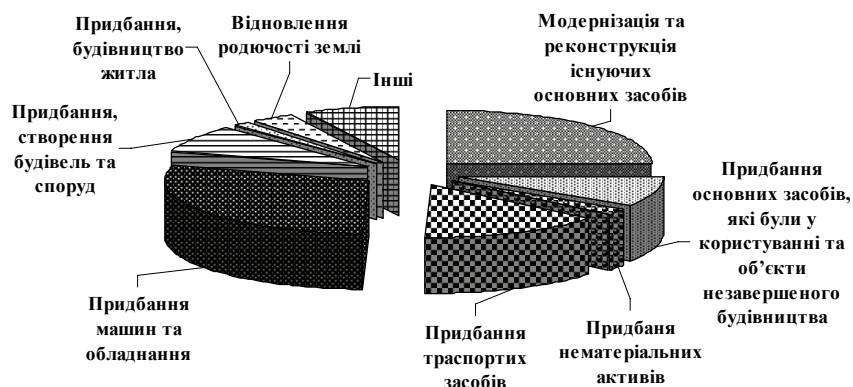

Рис. 2. Напрями інвестування діяльності сільськогосподарських підприємств, %

Джерело: складено та побудовано автором.

ВИСНОВКИ

Вважаємо, що низька ефективність інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств визначається такими факторами: низькі обсяги інвестицій в основний капітал не дають можливості здійснити інтенсивне розширене відтворення на інноваційній основі; не виконання в повній мірі управлінських функцій керівників та менеджменту сільськогосподарських підприємств, відповідальних за здійснення інвестиційної діяльності при поточних обсягах інвестицій в основний капітал; система державної підтримки не сприяє її активізації та підвищенню ефективності.

Отже, за результатами проведеного дослідження встановлено, що розвиток інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах знаходиться на недостатньому рівні та слабо піддається регулюванню. Причиною такого стану є безліч факторів — об'єктивних і суб'єктивних, макроекономічних та мікроекономічних, що вимагає розробки дієвих інструментів щодо мобілізації внутрішніх інвестиційних ресурсів, формування організаційного забезпечення розвитку інвестиційної діяльності на рівні підприємств, а також удосконалення методичних підходів щодо оцінки ефективності проектів в умовах розвитку приватно-державного партнерства при реалізації інвестиційних проектів.

Література:

1. Федорак В.І. Інноваційно-інвестиційна діяльність агропромислових підприємств / В.І. Федорак // Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. — 2015. — Вип. 39. — С. 47—53.
2. Спаський Г.В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської області / Г.В. Спаський // Економіка АПК. — 2018. — № 7. — С. 47—55.
3. Ільчук В. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК: сучасний стан і проблеми розвитку / В. Ільчук, Т. Шмопер // Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. — 2017. — Vol. 3, № 1. — С. 108—118.
4. Комарова І.Л. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Черкащини / І.Л. Комарова // Економіка АПК. — 2015. — № 4. — С. 51—56.
5. Стариченко М.А. Інноваційно-інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств / М.А. Стариченко // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 4. — С. 73—75.

6. Ратошнюк Т.М. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві / Т.М. Ратошнюк, М.А. Мартинюк // Наука й економіка. — 2014. — Вип. 3. — С. 139—144.

7. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств [Текст]: монографія / І.І. Вініченко; Житомир. нац. агро-екол. ун-т. — Донецьк: Юго-Восток, 2010. — 442 с.

8. Близнюк А.О. Інвестиції в сільське господарство України / А.О. Близнюк, О.М. Шершенюк // Економіка. Фінанси. Право. — 2017. — № 2. — С. 53—55.

9. Семенда Д.К. Інвестиції та їх роль у забезпеченні сталого землекористування сільськогосподарських підприємств / Д.К. Семенда, О.В. Семенда // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — 2014. — Вип. 86 (2). — С. 57—65.

References:

1. Fedorak, V.I. (2015), "Innovation and investment activities of agricultural enterprises", Vcheni zapysky universytetu "KROK". Seria: Ekonomika, vol. 39, pp. 47—53.
2. Spas'kyj, H.V. (2018), "Investment activity in agricultural enterprises of Transcarpathian region", Ekonomika APK, vol. 7, pp. 47—55.
3. Il'chuk, V. (2017), "Innovation and investment activity of agroindustrial complex: current state and problems of development", Agricultural and resource economics: international scientific e-journal, vol. 3, no. 1, pp. 108—118.
4. Komarova, I.L. (2015), "Investment activity of agricultural enterprises of Cherkasy region", Ekonomika APK, vol. 4, pp. 51—56.
5. Starychenko, M.A. (2015), "Innovation and investment activity of agricultural enterprises", Visnyk ahraryoi nauky, vol. 4, pp. 73—75.
6. Ratoshnyuk, T.M. (2014), "Investment activity in agriculture", Nauka i ekonomika, vol. 3, pp. 139—144.
7. Vinichenko, I.I. (2010), Investytsijna diial'nist' ahrarykh pidpryemstv [Investment activity of agricultural enterprises], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.
8. Blyzniuk, A.O. (2017), "Investment in agriculture of Ukraine", Ekonomika. Finansy. Pravo, vol. 2, pp. 53—55.
9. Semenda, D.K. (2014), "Investments and their role in ensuring sustainable land use of agricultural enterprises", Zbirnyk naukovykh prats' Uman's'koho natsional'nogo universytetu sadivnytstva, vol. 86 (2), pp. 57—65.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2019 р.